

Sprawozdawczość finansowa w obliczu kryzysu

Pamiętaj, że w związku z kryzysem finansowym niektóre spółki raportujące według MSSF być może będą musiały zmierzyć się z upadłością i przejść na rachunkowość w takich warunkach.

Globalna recesja i wszechobecna niepewność sprawiły, że przedsiębiorcy muszą sobie radzić ze spadającą sprzedażą, zwiększonym zapotrzebowaniem na kapitał obrotowy (przy wydłużającym się okresie utrzymywania zapasów), opóźnieniami w spływie należności, naciskami ze strony dostawców, potencjalnym ryzykiem złamania warunków wynikających z podpisanych wcześniej umów kre-

dytowych czy pożyczek oraz większymi trudnościami w zapewnieniu finansowania zewnętrznego. Panujące uwarunkowania ekonomiczne mogą dla wielu jednostek oznaczać konieczność sprostania także nowym wymogom w zakresie sprawozdawczości finansowej, z którymi nie miały wcześniej do czynienia.

Więcej dowiesz się ze str. 3–4

Wydawnictwo Wiedza i Praktyka

zarządzania ryzykiem

- Ryzyko rynkowe
- Ryzyko kredytowe
- Zarządzanie ryzykiem rynkowym
- Ograniczenia w zawieraniu transakcji zabezpieczających
- Instrumenty pochodne

MSR/MSSF KROK PO KROKU

Sprawozdawczość finansowa w obliczu kryzysu? 1

REDAKCJA ODPOWIADA

Jak zaprezentować aktywa zakupionej spółki? 9

PORÓWNANIE PRZEPISÓW

Jak ująć krótkoterminowe świadczenia pracownicze? 9

PORTAL FK.PL

polecany przez **Serwis dla księgowych**

Sprawozdawczość finansowa w obliczu kryzysu

Ciąg dalszy ze str. 1

Założenie kontynuacji działalności

Założenie kontynuacji działalności jednostki jest fundamentalną zasadą sporządzania sprawozdań finansowych. Zgodnie z postanowieniami zawartymi w „Założeniach koncepcyjnych sporządzania i prezentacji sprawozdań finansowych” (założenia koncepcyjne IASB zostały zatwierdzone przez Zarząd IASC w lipcu 1989 r. i zatwierdzone przez IASB w kwietniu 2001 r.) sprawozdania finansowe sporządza się zwykle na podstawie założenia, że spółka będzie kontynuowała działalność w dającej się przewidzieć przyszłości w niezmiennym istotnie zakresie. W związku z tym przyjmuje się, że spółka nie zamierza ani nie musi zaniechać działalności gospodarczej lub istotnie ograniczyć jej zakresu.

Zarówno międzynarodowe standardy (MSR 1), jak i ustawa o rachunkowości za ocenę zasadności założenia kontynuacji działalności czynią odpowiedzialnym zarząd spółki (kierownictwo jednostki). Musi on wziąć pod uwagę wszelkie dostępne informacje dotyczące przyszłości, która odpowiada przynajmniej 12 miesiącom od dnia bilansowego. Szczególnie ważne są informacje dotyczące aktualnej i przyszłej zyskowności oraz determinujących ją czynników, dostępu do źródeł finansowania, zdolności do spłaty zadłużenia.

Zakres analizy sytuacji zależy od konkretnych okoliczności. Jeżeli spółka była dotychczas rentowna i posiadała łatwy dostęp do środków finansowych, a warunki gospodarowania nie ulegają zmianie, to ocena, czy przyjęcie założenia kontynuacji działalności jest zasadne, nie wymaga przeprowadzenia szczegółowej analizy. W innych przypadkach, aby uzyskać pewność, że założenie kontynuacji działalności jest zasadne, zarząd może być zmu-

szony do rozważenia wielu czynników, określających bieżącą i oczekiwaną rentowność, harmonogram spłaty zobowiązań i potencjalne źródła alternatywnego finansowania. I to raczej z tym drugim przypadkiem ma do czynienia większość przedsiębiorców.

Sprawozdawczość finansowa w przypadku braku kontynuacji działalności

Zgodnie z art. 29 ust. 1 uor, gdy założenie kontynuacji działalności nie jest zasadne, spółka powinna dokonać odpowiedniej wyceny aktywów, kapitałów, zobowiązań oraz utworzyć rezerwy na przewidywane dodatkowe zobowiązania. Wycena składników poszczególnych aktywów musi być przeprowadzona według możliwych do uzyskania cen sprzedaży netto, nie wyższych od cen nabycia lub kosztów wytworzenia, pomniejszonych o dotychczasowe odpisy amortyzacyjne lub umorzeniowe oraz przy uwzględnieniu odpisów z tytułu trwałej utraty wartości. Wszelkie różnice należy odnieść roboczo na kapitał rezerwowý z aktualizacji wyceny (ostatecznie w sprawozdaniu finansowym wykazuje się wszystkie kapitały spółki w jednej pozycji). Zobowiązania należy wycenić w kwocie wymagającej zapłaty (z uwzględnieniem m.in. odsetek za zwłokę, różnic kursowych w przypadku rozrachunków wyrażonych w walutach obcych). Podobnie jak w przypadku aktywów, różnice z wyceny należy przypisać kapitałowi rezerwowemu z aktualizacji wyceny. Zgodnie z uor jednostka ma obowiązek utworzyć rezerwy na wszystkie przewidywane zobowiązania, na koszty i straty związane z zaprzestaniem prowadzenia działalności, takie jak: kary umowne, odszkodowania, odprawy itp.

Na dzień rozpoczęcia likwidacji lub upadłości należy połączyć wszystkie elementy kapitałów własnych w jedną pozycję kapitału (funduszu), zmniejsz-

szając go o własne udziały przeznaczone do sprzedaży w spółkach z o.o. i – analogicznie – o własne akcje przeznaczone do sprzedaży w spółkach akcyjnych, jak również należne wkłady na poczet kapitału, jeśli nie wezwano zainteresowanych stron do ich wniesienia w spółkach akcyjnych. Wymóg rozliczenia składników kapitałów własnych w jeden kapitał podstawowy może być stosowany również przez spółki objęte postępowaniem naprawczym lub układowym.

Sporządzając sprawozdanie finansowe zgodnie z MSSF przez spółkę, dla której założenie kontynuacji działalności nie zostało uznane za zasadne, należy takie stanowisko odpowiednio uargumentować oraz szczegółowo opisać zasady, na podstawie których sprawozdanie zostało sporządzone. MSSF w przeciwieństwie do uor nie podają bowiem sztywnych zasad wyceny i prezentacji, którymi należałoby się kierować w takich przypadkach. Zasady te wynikają bezpośrednio z treści poszczególnych opublikowanych standardów.

I tak, likwidacja bez wątplenia będzie według MSSF przesłanką wskazującą na możliwość utraty wartości przez aktywa. W celu wyceny aktywów spółki w upadłości wykorzystuje się m.in. rozwiązania zawarte w MSR 36 *Utrata wartości aktywów*. Standard ten wymaga przeprowadzenia testu ustalającego, czy nastąpiła utrata wartości aktywów. Test polega na oszacowaniu wartości odzyskiwalnej danego składnika (grupy) aktywów i porównaniu jej z jego wartością bilansową.

W przypadku spółek likwidowanych jako wartość odzyskiwalną przyjmuje się wartość możliwą do zrealizowania poprzez sprzedaż danego składnika aktywów. Zjawisko utraty wartości składnika aktywów wystąpi, jeżeli wartość bilansowa przewyższy wartość odzyskiwalną. Taka relacja oznacza konieczność uwzględnienia odpisu z tytułu utraty wartości w celu doprowadzenia wartości bilansowej do poziomu wartości odzyskiwalnej.

W przypadku przedsiębiorstwa postawionego w stan upadłości czy likwidacji istotnym problemem staje się również odpowiednie przekwalifikowanie i wycena instrumentów finansowych zgodnie z MSR 39.

W MSSF, podobnie jak w uor, istnieje obowiązek utworzenia wszelkich przewidywanych rezerw związanych z zaniechaniem lub utratą zdolności spółki do kontynuacji działalności. Zasady ich tworzenia reguluje szczegółowo MSR 37 *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe*.

Przedstawiony wyżej sposób sporządzenia sprawozdania finansowego jest zasadny – w myśl uor – w szczególności w przeddzień postawienia spółki w stan likwidacji (jeżeli nie jest ona spowodowana prywatyzacją przedsiębiorstwa państwowego) lub w stan upadłości, na koniec roku obrotowego, jeżeli na dzień zatwierdzenia sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy spółka nie będzie kontynuowała działalności, na koniec roku obrotowego przypadającego w czasie trwania postępowania likwidacyjnego lub upadłościowego, a także w przeddzień przekazania, podziału lub sprzedaży spółki, jeżeli odpowiednia umowa nie przewiduje przyjęcia za podstawę rozliczeń wartości majątku ustalonej przy założeniu, że działalność gospodarcza będzie przez spółkę kontynuowana. Wszczęcie postępowania naprawczego lub zmiana formy prawnej spółki nie stanowi przeszkody do uznania, że działalność będzie kontynuowana, o ile odpowiednia umowa nie przewiduje obniżenia wartości wykazanych w bilansie aktywów i pasywów. Podobnie, zdaniem autora, należy zinterpretować fakt ogłoszenia upadłości spółki z możliwością zawarcia układu.

Rachunkowość przy założeniu kontynuacji działalności

Decyzja zarządu o sporządzaniu przez spółkę sprawozdania przy założeniu kontynuacji działalności nie zwalnia go z konieczności szczegółowej analizy każdej pozycji bilansowej i zwrócenia szczególnej uwagi na postanowienia MSR 1, MSR 36, MSR 37, MSR 39

czy MSSF 7, szczególnie w związku z niepewnością towarzyszącą rynkom światowym. Efekty kryzysu, takie jak m.in.: niższa kapitalizacja giełd, problemy kontrahentów z płynnością, pogorszona zbywalność zapasów (czy też ich istotnie zawyżona historyczna cena nabycia), zmiana prognoz dotyczących osiągniętych wyników finansowych, ogólnosiwiatowy spadek cen nieruchomości mogą sprawić, że prawdopodobieństwo konieczności utworzenia odpisów aktualizujących dotyczących wartości firmy, wartości godziwej nieruchomości inwestycyjnych, aktywów z tytułu podatku odroczonego czy aktywów obrotowych będzie znacznie większe.

Szczególnego znaczenia nabiera problem wyceny instrumentów finansowych, których wycena według wartości godziwej zgodnie z MSR 39 i odpowiednie ujawnienia stosownie do MSSF 7, w związku z ograniczoną płynnością rynków i ich niepewnością, może okazać się prawdziwym problemem. Problem ten został dostrzeżony także przez IASB, która m.in. w październiku 2008 r. przyjęła zmiany do obu standardów oraz opublikowała wskazówki dotyczące wyceny instrumentów finansowych w warunkach niewiarygodnych lub nieaktywnych rynków (*IASB Expert Advisory Panel: Measuring and disclosing the fair value of financial instruments in markets that are no longer active*). Zmiany te pozwalają na łatwiejsze niż wcześniej przekwalifikowanie aktywów finansowych, a które były już wcześniej dozwolone przez US GAAP.

Globalne spowolnienie może mieć również wpływ na wycenę bilansową zobowiązań poszczególnych spółek. Dynamicznie rosnące kursy walut mogą oznaczać dla konkretnych dłużników konieczność ujęcia istotnych strat związanych z wyceną zobowiązań. Co więcej, mogą oznaczać złamanie warunków umów kredytowych, np. ze względu na przekroczenie ustalonego w nich stosunku zobowiązań do kapitału lub zobowiązań do aktywów, a co za tym idzie – mogą stać się wymagalne w trybie natychmiastowym, co z kolei

rodzi obawę o możliwość zachowania zdolności do kontynuacji działalności. Inną pozycją, która może ulec istotnej zmianie, są rezerwy. Decyzje podejmowane obecnie przez pracodawców, dotyczące redukcji zatrudnienia, zgodnie z MSR 37, mogą wywierać istotny wpływ na bilans. Kierownik jednostki, ogłaszając plan restrukturyzacji, zawierający m.in. planowaną liczbę zwalnianych pracowników, wartość nakładów przeznaczonych na restrukturyzację oraz termin wdrożenia planu, ma obowiązek ujęcia i skalkulowania poziomu odpowiednich rezerw. Podobne obowiązki powstają także w przypadku przewidywanych dobrowolnych odejść. Zmiany mogą dotyczyć nie tylko rezerw restrukturyzacyjnych, ale również rezerw z tytułu odpraw emerytalnych czy jubileuszowych. Do wyceny tych rezerw stosuje się bowiem modele aktuarialne wykorzystujące wskaźniki rynkowe (inflacji, wzrostu płac itp.). Zmiany stóp procentowych, które dokonują się obecnie na rynku, automatycznie przełożą się na zmianę wyceny rezerw.

Zasadność kontynuacji działalności a odpowiedzialność kierownictwa

Na koniec należy podkreślić istotne znaczenie, jakie ma dla odbiorców sprawozdania finansowego opinia zarządu spółki dotycząca możliwości kontynuacji działalności lub też jej braku. Uwzględniając wszystkie zagrożenia związane z trudną sytuacją rynkową, przedstawioną powyżej i jej niewątpliwym wpływem na działalność spółki, nie można zapomnieć, że zbyt szybkie i pochopne stwierdzenie istnienia braku zdolności do kontynuacji działalności ze strony zarządu (czy też audytora) może nabrać charakteru tzw. samospełniającej się przepowiedni i pogrążyć spółkę, której sytuacja mogłaby jeszcze ulec poprawie.

Piotr Woźniak
Europejskie Centrum Audytu

§ PODSTAWA PRAWNA

MSR 1, MSR 36, MSR 37, MSR 39, MSSF 7, art. 29 ust. 1 uor.